

ماتریالیسم تاریخی

تضاد بزرگ دوران ما

علم در خدمت مردم یا برای تشدید استثمار

امیرنیک آنین

سرمایه داران از انقلاب علمی و فنی برای افزایش سود و تشدید استثمار زحمتکشان استفاده می کنند و بخش بیشتر اکتشافات علمی و منابع عظیم مادی را برای مقاصد جنگی بکار می برد. این درحالی است که روشنفکران، به صفوف مزدبگیران می پیوندند!

(۷)

انقلاب علمی و فنی عبارت است از یک روند بغرنج تکامل پرشتاب و بسیار پیوسته دانش و تکنیک معاصر که در آن علم بلافاصله در پیشاپیش ترقی تکنیکی قرار میگیرد و خود بیش از پیش به یک نیروی مولده بلاواسطه بدل شده و موجب ایجاد انقلابی در نیروهای مولده می گردد. این یکی از ویژگی های اساسی و خصوصیات عمده **دوران** معاصر است.

محتوی انقلاب در علوم عبارت از کشفیات دوران ساز و دست آوردهای عظیم تئوریک در رشته های مختلف علوم طبیعی و تکنیکی، بویژه در ۲۵-۲۰ سال اخیر است. البته در گذشته نیز در طی قرون، علم، هم مراحل ثبات نسبی و گردآوری کمی آگاهی های تازه را گذرانده و هم مراحل جهشی با تغییرات بنیادی و کیفی و انقلاب در نظریه ها و تئوریه را. در مراحل ثبات نسبی، اگرچه ترقی علم قطع نمیشود ولی آگاهی های تئوریک اساسی تقریباً بدون تغییر می ماند؛ در حالیکه تغییرات کیفی و کلی این تئوری ها و تزه های اساسی- پس از هر مرحله گردآوری کمی- یک انقلاب در علم به شمار می آید.

محتوی انقلاب در فنون و بویژه در تکنیک تولید مادی عبارتست از تغییرات عمیق و ریشه ای در زمینه وسائل کار، در زمینه موضوع کار و در تکنولوژی. البته، در گذشته نیز علاوه بر انقلاب در علوم تاریخ بشری بارها انقلاب در تکنیک را به خود شناخته است، که در ماهیت امر انقلاب و تغییرات کیفی و جهشی در زمینه آلات و ابزار تولید بوده است. اینگونه انقلاب در تکنیک که متناوباً تولید اجتماعی را از پایه متحول می سازد، بخش جدائی ناپذیری از منطق درونی تکامل نیروهای مولده است.

بین انقلابات در زمینه علوم و انقلابات در زمینه فنون همیشه رابطه ای درونی و مستحکم وجود داشته و این رابطه هرچه جامعه به جلو رفته، قوی تر و بلاواسطه تر شده است. در حال حاضر ما بروشنی شاهد این پیوند و تغییرات عمیق در رشته تولید و وسایل کار، وابسته به تکامل دانش ها هستیم. این امر از راه تطبیق و به مرحله اجرا درآمدن کشفیات تئوریک علمی و بویژه از طریق خود کار کردن بغرنج و همه جانبه روند تولید، و از طریق بکار گرفتن وسیع ماشین های محاسبه الکترونیکی یا شمارگرها و شیمیائی کردن روند های تولیدی و استفاده از برخی منابع جدید انرژی و غیره حاصل شده است. اگر در گذشته، فاصله بین انقلاب علمی و سپس نتایج و بازتاب آن در تکنیک زیاد بود و معمولاً تأثیر بلافاصله و مستقیم جهش کیفی علم، در تکنیک، دیده نمیشد؛ در حال حاضر این تأثیر هرچه سریع تر و همه جانبه تر و بلاواسطه تر خود نمائی می کند.

ما درحقیقت اکنون دربرابر یک روند واحد و عظیم نوین قرارداریم، روندی که دارای دو جنبه، دو جهت است و تأثیرآن برمجموعه حیات اجتماعی بیشتر و سریع تر می شود. وابستگی متقابل و تأثیرمتقابل دو جنبه این روند- انقلاب علمی و انقلاب فنی- ازاینجا نیز مشهود می شود که انقلابات علمی زمینه را برای انقلابات فنی آماده می کند و خود این انقلابات تکنیکی، شرایط لازم مادی را برای تکامل علوم فراهم ساخته و کشفیات بعدی را ضرور می کند. این وابستگی و تأثیرمتقابل نیزدر زمان ما به مرحله کیفیتا نوئی ارتقاء یافته است؛ و ما واقعا با یک پدیده نوین، با یک روند واحد که آنرا انقلاب علمی و فنی می نامیم روبرو هستیم. چنین انقلابی - همه جانبه و پرشتاب و بگرنج- درگذشته سابقه نداشته است.

این درخشانترین و چشمگیرترین جهش، در تاریخ مناسبات بین انسان و طبیعت، در شناسائی طبیعت بوسیله انسان و استفاده ازقوانین آن در تولید است. این جهش کیفی، مرحله ای کیفیتا نو درتکامل نیروهای مولده و تغییر پایه فنی تولید زیرتأثیرمستقیم و بلافاصله کشفیات عظیم دانش معاصر است.

درکنار و به موازات انقلاب اجتماعی، انقلاب علمی و فنی جریان دارد که در تمام رشته های علم و فن و نیروهای مولده تحولی بزرگ ایجاد می کند و عامل مساعد بزرگی برای نیروهای انقلابی و مترقی است و برعکس برمشکلات نیروهای محافظه کار و ارتجاعی بیشترخواهد افزود.

(۸)

انقلاب علمی و فنی نه فقط ایجاد رشته های نوین صنایع را امکان پذیرساخته بلکه موجب گسترش عظیم تولید مادی و ازدیاد قابل ملاحظه بازده کاراجتماعی شده است. انقلاب علمی و فنی دارای ریشه های عمیق اجتماعی و علمی یا معرفتی است و روندی است عینی و ضرور که قانونمندی های جهان شمول تکامل نیروهای مولده و از ضرورت های درونی رشد جامعه ناشی می گردد. انقلاب علمی و فنی فعالیت انسانی را درتمام رشته ها و شئون و به نحوی فزاینده از کار بدنی و ازتبعیت کامل نسبت به ماشین آزاد می کند و عمیقا خصلت آنرا تغییرمی دهد. درنتیجه آن، اهمیت و وزن مخصوص کادرهای پژوهشی و طراحی، مهندسان تکنیسین ها و همچنین اهمیت و نقش سطح مهارت فنی کارگران فزونی می یابد. انقلاب علمی و فنی ازاین رو درترکیب و ساختارصنعتی و حرفه ای طبقات اجتماعی تأثیرجدی و عمیق میکند و درسطح آگاهی طبقه کارگرو افزایش نقش و مقام این طبقه درتولید و درحیات اجتماعی موثرواقع میشود. دراعلامیه کنفرانس احزاب کمونیستی و کارگری گفته می شود در دوران ما که علم مستقیما به صورت نیروی مولده در می آید عده روزافزونی از **روشنفکران** وارد صفوف مزد بگیران می شوند. منافع اجتماعی آنان با منافع طبقه کارگر در می آمیزد تمایلات آفریننده آنان درمقابل ضرورات پویه سود جویانه سرمایه داری انحصاری قرارمی گیرد. گروه های مختلفی از روشنفکران با وجود وضع و موقعیت گوناگونی که دارند بیش از پیش با انحصارها و سیاست امپریالیستی دولت ها برخورد پیدا می کنند. اتحاد زحمتکشان یدی و فکری روزبه روز به عامل مهمی بدل میگردد.

انقلاب علمی و فنی دررابطه انسان با تکنیک و با مصرف و همچنین درمجموع مناسبات اجتماعی و درمعاش روزمره و آنچه که "نحوه زندگی" نام دارد موثر واقع شده و می شود. اثرات آن درجهان بینی مردم، درطرز فکر مردم انکار ناشدنی است. بنابراین انقلاب علمی و فنی درحیات جامعه تأثیرنیرومند و همه جانبه اقتصادی و اجتماعی و سیاسی دارد. این، سلاح پرتوان و بی سابقه تحول اجتماعی و وسیله تغییر همه جانبه مناسبات اجتماعی و بوجود

آورنده محمل های واقعی برای بهبود زندگی توده های زحمتکش، برای شکوفائی دموکراسی در جامعه، برای آزادی انسان، برای گذار از حیطه جبر، به افق اختیار است.

(۹)

در اینجا به یک نکته مهم باید توجه داشت. و آن اینکه اگر چه انقلاب علمی و فنی در سطح جهانی انجام می گیرد و بازتاب آن در زمینه های مختلف حیات اقتصادی و اجتماعی در همه کشورها و نه فقط در کشورهای پیش افتاده، بلکه بطرق مختلف در کشورهای در حال رشد نیز مشهود می گردد. ولی این بازتاب و ابعاد آن و چگونگی آن و تاثیرات آن، وابسته است به مناسبات تولیدی حاکم در هر جامعه. علم از همان بدو پیدایش خود در پیوند مستقیم و نزدیک با رشد جامعه بوده و توسط شرایط اجتماعی- اقتصادی مشخص، تعیین میشود و بنوبه خود، بر تولید مادی و سیستم مناسبات اجتماعی، بسته به شرایط مشخص مناسبات تولیدی حاکم تاثیر می گذاشته است. در حال حاضر و در مورد انقلاب علمی و فنی این وابستگی روشن تر از همیشه دیده می شود. مناسبات تولیدی سرمایه داری ترمزکننده بهره گیری از دست آوردهای علم و فن مدرن، به سود تمامی جامعه است. سرمایه داری حاکم این روند را به گسترش یک جانبه و متضاد، آنهم در وابستگی به سود سرمایه داری سوق می دهد. در حالیکه در جامعه سوسیالیستی شرایط لازم فراهم می آید تا محتوی انقلاب علمی و فنی هرچه بیشتر و فزون تر شکوفان گردد و این روند عظیم به تکامل مداوم و همه جانبه و موزون جامعه در مجموع خویش خدمت نماید. انقلاب علمی و فنی هنگامی تمام محتوی تحول بخش خویش را ظاهری می سازد که بر زمینه انقلاب اجتماعی صورت پذیرد.

در این باره اعلامیه کنفرانس جهانی احزاب کمونیست و کارگری می گوید "انقلاب علمی و فنی در برابر انسانیت امکانات بی سابقه ای برای دگرگون ساختن طبیعت و ایجاد ثروت های عظیم مادی و چند برابر کردن استعداد های خلاقه انسان پدید آورده است. در حالیکه این امکانات می بایست برای خیر همگان مورد استفاده قرار گیرد، سرمایه داران از انقلاب علمی و فنی برای افزایش به سود خود **تشدید استثمار** زحمتکشان استفاده می کنند. انقلاب علمی و فنی روند اجتماعی شدن اقتصاد را تندتر می کند و این امر شرایط سیطره انحصارها به تجدید تناقضات اجتماعی در مقیاس های بزرگتر و با شدت بیشتر منجر می شود. مقدم بر همه اینها تضاد بین امکانات فوق العاده ای است که انقلاب علمی و فنی ایجاد کرده و موانعی که سرمایه داری در راه استفاده از این امکانات به مصلحت سراسر جامعه بوجود می آورد و **بخش بیشتر اکتشافات** علمی و منابع عظیم مادی را برای مقاصد جنگی بکار می برد و بدین سان ثروت های ملی را تلف می کند...". در سوسیالیسم درست بر عکس، "رسوخ علم در عرصه های گوناگون حیات اقتصادی و اجتماعی، استفاده کامل از دورنماهایی که انقلاب علمی و فنی برای رشد شتابان اقتصادی و برآوردن نیازمندی های تمام اعضاء جامعه بدست می دهد، در نتیجه خصلت سوسیالیستی مالکیت، در اثر سازمان و برنامه ریزی تولید، بوسیله شرکت فعال زحمتکشان یدی و فکری در اداره و مدیریت اقتصاد امکان پذیر گردیده است. گسترش هرچه وسیع تر انقلاب علمی و فنی، که به صورت یکی از میدان های نبرد بین سرمایه داری و سوسیالیسم درآمده است یک خواست موکد جامعه سوسیالیستی است.

این تصریح اعلامیه مشترک احزاب برادرو نام بردن از انقلاب علمی و فنی به مثابه یک میدان نبرد بین سرمایه داری و سوسیالیسم بار دیگر اهمیت و جای آنرا در جامعه معاصر معین میکند. انقلاب علمی و فنی پایه مادی فنی جامعه را دگرگون میکند و برای از بین بردن تضاد بین شهرو ده، بین کاریدی و کار فکری محمل ضرور را فراهم میکند. این انقلاب، عامل مادی قاطعی برای تامین گذار از سرمایه داری به کمونیسم است. نتایج و دست آوردهای این انقلاب موجبات اجتماعی شدن باز هم بیشتر تولید و شرایط تبدیل مالکیت خصوصی به مالکیت

اجتماعی بروسایل تولید را فراهم تر می سازد. نتیجه ای که از این بحث می گیریم این است که انقلاب سوسیالیستی و انقلاب علمی و فنی دوجنبه از لحظه واحدی درتکامل تاریخی جامعه بشری محسوب می گردند؛ دو جنبه از یک روند عینی که متقابلاً یکدیگر را مشروط می کنند و بریکدیگرتاثیرمی گذارند و این روند عینی واحد عبارت است از عروج انسان برقلل تازه تمدن، عبارتست از نیل به کمونیسیم.

راه توده ۱۵۹ ۲۰۰۷، ۱۲، ۰۳.